Виконала:
Кириченко А.Ю.
Факультет:ФЗРБтаЕ
Група:26001Б

ГОЛОДОМОР 1932-1933 РОКІВ – ГЕНОЦИД УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ: ТРАГЕДІЯ, ЩО СТАЛА УДАРОМ ПО УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВНОСТІ, НАЦІОНАЛЬНІЙ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ІСТОРИЧНІЙ ПАМ'ЯТІ

До Дня пам'яті жертв Голодомору

Історична пам'ять як основа національної свідомості

Історія української державності формувалася в умовах тривалої боротьби за свободу, самовизначення та право українського народу жити на власній землі. Протягом століть українці відстоювали свою культурну самобутність, мову, традиції, суспільні цінності та прагнення до політичної незалежності. На цьому шляху українська історія позначена численними випробуваннями, серед яких особливе місце посідає Голодомор 1932-1933 років - одна з найстрашніших трагедій XX століття, геноцид Українського народу, організований комуністичним тоталітарним режимом. Голодомор став злочином, наслідки якого виходять далеко за межі демографічних втрат. Він зруйнував долі мільйонів людей, спотворив природний розвиток українського суспільства, завдав непоправної шкоди традиційному сільському укладу, родинним зв'язкам, культурній спадщині та історичній пам'яті. Його метою та наслідком стало посилення контролю Москви над Україною, придушення опору радянській політиці й ослаблення суспільних основ українського національного руху. Для осмислення цієї трагедії необхідно вийти за межі суто хронологічного викладу подій. Голодомор слід розглядати в контексті історії українського державотворення, боротьби за національну самостійність та імперської політики, спрямованої на підпорядкування України. Саме такий підхід дає змогу зрозуміти, чому радянська влада вдалася до масового вилучення продовольства, репресій проти селянства та ізоляції цілих регіонів.

Україна після Української революції 1917-1921 років: передумови трагедії

На початку XX століття український народ зробив рішучий крок до відновлення власної державності. Українська революція 1917-1921 років стала визначальним етапом національного державотворення. Проголошення Української Народної Республіки, діяльність Центральної Ради, створення власних органів влади, формування українського війська, ухвалення законодавчих актів і проголошення незалежності IV Універсалом засвідчили прагнення українців до політичного самовизначення. Однак боротьба за незалежність відбувалася в умовах зовнішньої агресії, внутрішніх суперечностей і складної міжнародної ситуації. Унаслідок воєнних дій та встановлення більшовицької влади більша частина українських земель опинилася під контролем комуністичного режиму. У 1922 році Українська Соціалістична Радянська Республіка увійшла до складу новоствореного СРСР. Формально вона мала власні державні інституції, конституцію та територію. Проте реальний механізм ухвалення політичних і господарських рішень перебував під контролем союзного партійного керівництва. Для Москви Україна мала особливе економічне, стратегічне та політичне значення. Її родючі землі, потужний сільськогосподарський потенціал, промисловість і геополітичне становище робили республіку одним із найважливіших регіонів радянської держави. Водночас українська національна свідомість, пам'ять про

визвольні змагання та прагнення до самостійності залишалися чинниками, які радянське керівництво намагалося контролювати й придушувати.

Українське село як основа національної ідентичності

Упродовж століть українське село було не тільки центром сільськогосподарського виробництва. Саме тут зберігалися народна культура, мова, звичаї, релігійні традиції, родинна пам'ять та історичний досвід багатьох поколінь. Селянин-господар був економічно самостійним, мав власне господарство, землю, худобу, знаряддя праці та відчуття відповідальності за добробут родини. Такий уклад формував середовище, яке важко було повністю підпорядкувати централізованій тоталітарній системі.

Після приходу до влади Йосипа Сталіна радянське керівництво розпочало масштабну перебудову економічного й суспільного життя. Наприкінці 1920-х років було проголошено курс на прискорену індустріалізацію та суцільну колективізацію сільського господарства. Колективізація передбачала примусове об'єднання селянських господарств у колгоспи, фактичне позбавлення селян права самостійно розпоряджатися землею та результатами власної праці. Тих, хто чинив опір, оголошували «куркулями», позбавляли майна, виселяли з домівок, депортували до віддалених районів СРСР або піддавали репресіям. Особливого удару зазнали заможні та середні селянські господарства, які становили основу економічної самостійності українського села. Руйнування цієї верстви мало не тільки економічні, а й глибокі соціальні та національні наслідки.

Політика сталінського режиму: від колективізації до масового терору

Наприкінці 1920-х - на початку 1930-х років радянська влада дедалі активніше використовувала репресивні механізми для підпорядкування

українського суспільства. Примусова колективізація супроводжувалася конфіскацією майна, депортаціями, арештами, насильством і масовим опором селянства. У багатьох регіонах України відбувалися селянські виступи, спричинені вилученням землі, худоби, продовольства та знищенням традиційного господарювання. Радянська влада сприймала селянський опір як політичну загрозу. Людей, які відмовлялися вступати до колгоспів або протестували проти вилучення майна, звинувачували в антирадянській діяльності. Одночасно посилювався контроль над сільськогосподарським виробництвом. Держава встановлювала обов'язкові плани здавання зерна, які часто не враховували реальних можливостей господарств. За невиконання планів застосовували штрафи, конфіскації та інші репресивні заходи. Особливу роль у розгортанні терору відіграли рішення найвищого партійного керівництва СРСР, зокрема Йосипа Сталіна та його найближчого оточення. Вони визначали політику хлібозаготівель, спрямовували діяльність надзвичайних комісій і вимагали жорсткого виконання встановлених планів.

1932 рік: перетворення продовольчої кризи на катастрофу

У 1932 році ситуація в українському селі стрімко погіршувалася. Примусова колективізація, порушення господарських процесів, надмірні хлібозаготівельні плани та репресії призвели до гострої продовольчої кризи. Попри погіршення становища населення, радянське керівництво продовжувало вимагати виконання встановлених показників здавання зерна. Зерно вилучали з колгоспів і селянських господарств, не залишаючи достатніх запасів для харчування людей та проведення майбутньої посівної кампанії. 7 серпня 1932 року було ухвалено постанову «Про охорону майна державних підприємств, колгоспів і кооперації та зміцнення суспільної (соціалістичної) власності». У народній пам'яті вона закріпилася під назвою «закон про п'ять колосків». Документ передбачав надзвичайно суворі покарання за привласнення колгоспного майна, зокрема розстріл або тривале ув'язнення. Цей закон став одним із засобів репресивного тиску на селян, які в умовах голоду намагалися врятувати себе та свої родини, збираючи залишки зерна на полях. У жовтні 1932 року до України прибула надзвичайна хлібозаготівельна комісія на чолі з В'ячеславом Молотовим. Її діяльність супроводжувалася посиленням тиску на українське селянство, вилученням продовольства та репресіями проти місцевого населення. 18 листопада 1932 року партійне керівництво УСРР ухвалило постанову, яка передбачала застосування натуральних штрафів до господарств, що не виконували плани хлібозаготівель. У селян могли вилучати не тільки зерно, а й інші продукти харчування. Наприкінці 1932 року продовольча криза перетворилася на масштабну гуманітарну катастрофу, наслідки якої були зумовлені насамперед політикою радянської влади.

«Чорні дошки» - інструмент ізоляції та приречення на голод

Одним із найжорстокіших засобів покарання українського населення стало занесення населених пунктів на так звані «чорні дошки». 6 грудня 1932 року було ухвалено постанову щодо занесення окремих сіл України на «чорну дошку» за невиконання планів хлібозаготівель. Такий статус передбачав фактичну економічну блокаду населеного пункту. Припинялася торгівля, заборонялося постачання товарів, вилучалися продовольчі запаси, обмежувався доступ до необхідних ресурсів. Села оточували, а їхніх мешканців позбавляли можливості придбати або отримати продукти харчування. За таких умов люди втрачали останні шанси на виживання. «Чорні дошки» стали одним із механізмів масового терору, оскільки покарання за невиконання державних планів фактично поширювалося на все населення відповідних населених пунктів, незалежно від віку, соціального становища чи особистого ставлення до політики влади.

Заборона виїзду: коли навіть можливість урятуватися була відібрана

На початку 1933 року радянська влада вдалася до ще одного надзвичайно жорстокого заходу - обмеження пересування населення, яке намагалося залишити голодуючі регіони. 22 січня 1933 року було ухвалено директиву ЦК ВКП(б) і Ради народних комісарів СРСР про недопущення масового виїзду селян з України та Північного Кавказу в пошуках продовольства. Для реалізації цього рішення залучали міліцію, органи ДПУ та транспортні служби. На залізничних станціях затримували людей, які намагалися виїхати до інших

регіонів. Частину втікачів повертали назад. Фактично мільйони людей опинилися в умовах примусової ізоляції. Вони не мали достатньої кількості їжі, не могли вільно пересуватися країною та не мали реальної можливості отримати допомогу. Ця політика демонструє, наскільки тотальним був контроль держави над життям людини в умовах сталінського режиму.

1933 рік - апогей національної трагедії Весна

1933 року стала найстрашнішим періодом Голодомору. Величезна кількість людей щодня помирала від голоду та виснаження. Українські села перетворювалися на території масової смерті. Люди втрачали сили, не могли працювати, хворіли та помирали просто у власних домівках або на вулицях. Найбільше страждали діти. Вони залишалися без батьків, втрачали рідних, потрапляли до переповнених дитячих установ або помирали від недоїдання та хвороб. Масштаб трагедії був настільки великим, що в багатьох населених пунктах не вистачало людей, які могли б збирати тіла померлих і ховати їх належним чином. У багатьох родинах не залишилося жодного дорослого, здатного зберегти пам'ять про загиблих. Це спричинило величезні втрати не тільки людських життів, а й родинної історії, імен, традицій та зв'язку поколінь. За сучасними демографічними оцінками Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, прямі втрати населення України внаслідок Голодомору становлять близько 3,9 мільйона осіб, а непрямі втрати через ненародження дітей - близько 600 тисяч. Ці цифри є результатом наукової реконструкції демографічних процесів. Вони дають змогу усвідомити масштаб трагедії, хоча за кожною статистичною одиницею стоїть неповторне людське життя.

Людський вимір трагедії: знищені родини та зламані долі

За історичними документами та статистичними даними неможливо повністю передати переживання людей, які опинилися в умовах голоду. Голодомор знищував найважливіше, що має людина, - можливість жити, піклуватися про близьких, працювати, виховувати дітей і планувати майбутнє. У спогадах очевидців збереглися розповіді про родини, які ділили останні крихти хліба, про матерів, які віддавали їжу дітям, про людей, які шукали будь-яку можливість знайти бодай щось їстівне. Особливо трагічними є свідчення про дітей, які втратили батьків і залишилися без захисту. Дитинство мільйонів українців було зруйноване голодом, страхом і смертю. Ці свідчення є надзвичайно цінними історичними джерелами. Вони повертають трагедії людські обличчя та допомагають усвідомити, що Голодомор - це не тільки сторінка підручника, а долі конкретних людей, родин і цілих поколінь.

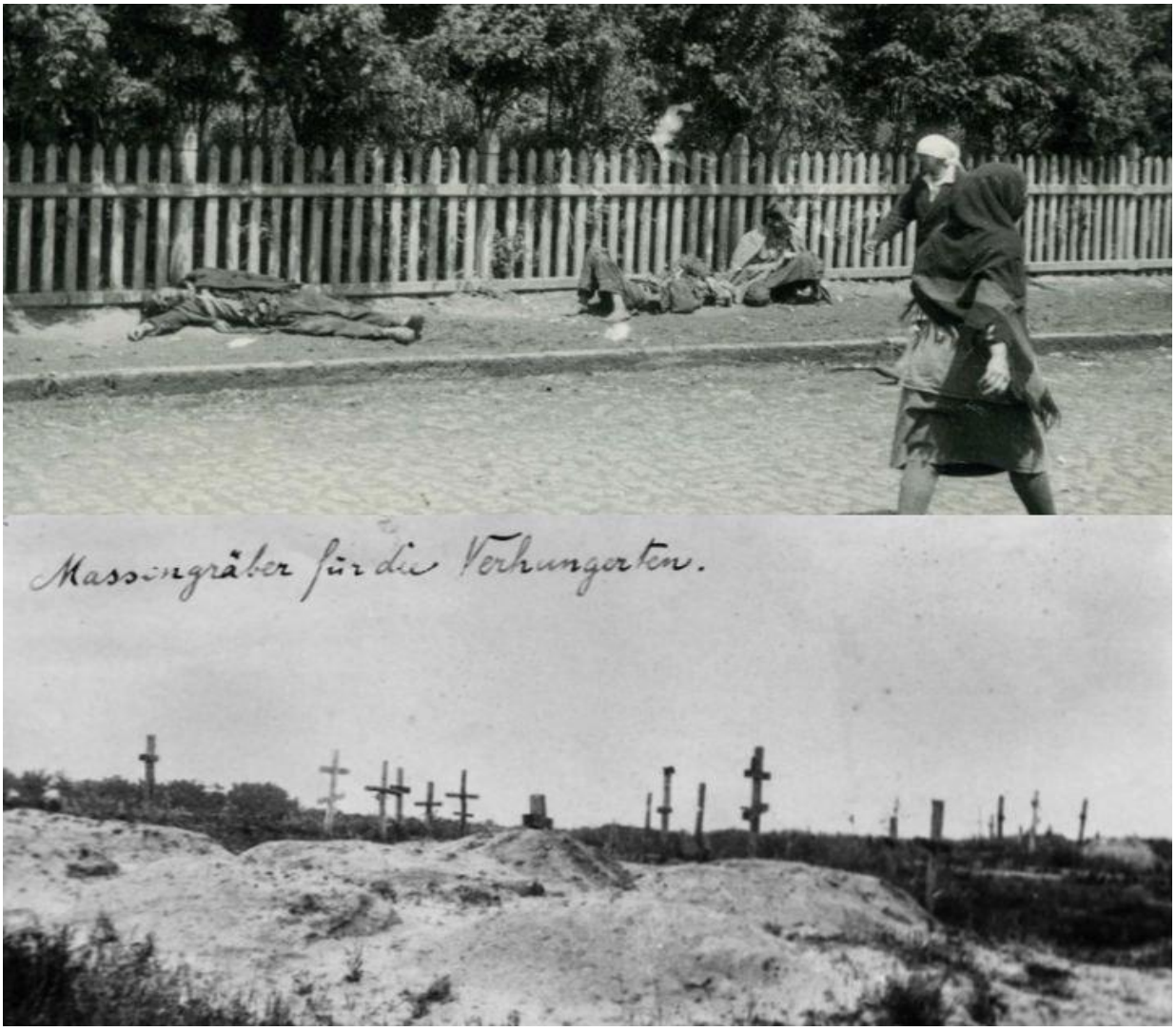

Голодомор як злочин геноциду Українського народу

Поняття геноциду було юридично закріплене в міжнародному праві Конвенцією ООН про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, ухваленою 9 грудня 1948 року. Відповідно до Конвенції, геноцидом є дії, вчинені з наміром повністю або частково знищити національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку. Оцінюючи події 1932-1933 років, необхідно враховувати не тільки масову смертність, а й сукупність заходів радянської влади: конфіскацію продовольства, блокування населених пунктів, заборону виїзду, репресії, переслідування українського селянства та одночасне придушення національного культурного життя. 28 листопада 2006 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про Голодомор 1932-1933 років в Україні», яким Голодомор визнано геноцидом Українського народу. Це рішення стало важливим етапом відновлення історичної справедливості та юридичного визнання злочину, який десятиліттями приховувався радянською владою.

Голодомор і знищення української державницької традиції

У контексті історії української державності Голодомор має особливе значення, оскільки його наслідки позначилися на всіх основних сферах суспільного життя. По-перше, було зруйновано значну частину економічно самостійного селянства. Люди втратили господарства, землю, худобу та можливість самостійно визначати результати власної праці. По-друге, було завдано непоправного удару по демографічному потенціалу українського суспільства. Мільйони загиблих, зруйновані родини та ненароджені покоління змінили природний розвиток населення. По-третє, посилилася атмосфера страху та суспільної недовіри. Люди боялися відкрито говорити про пережите, повідомляти правду про дії влади та навіть згадувати загиблих. По-четверте, Голодомор відбувався на тлі ширшої політики згортання українізації та репресій проти української інтелігенції. Знищувалися представники культури, науки, освіти, духовенства та національного руху. Отже, радянська влада завдавала удару по українській нації одночасно на демографічному, економічному, культурному та політичному рівнях. Голодомор став одним із найстрашніших злочинів у процесі насильницького підпорядкування України радянській імперській системі.

Згортання українізації та знищення національного відродження

У 1920-х роках в Україні відбувалися значні культурні зміни. Розвивалися українська освіта, література, мистецтво, театр, наукова діяльність та книговидання. Формувалося покоління інтелектуалів, яке прагнуло модернізувати українське суспільство та утвердити національну культуру. Цей період увійшов в історію під назвою «українізація», а його культурні досягнення часто пов'язують із поняттям «Розстріляне відродження». Однак наприкінці 1920-х - на початку 1930-х років політика українізації почала згортатися. Українських письменників, науковців, освітян і громадських діячів звинувачували в націоналізмі та антирадянській діяльності. У 1933 році особливої сили набули репресії проти української культурної еліти. Переслідування зазнавали люди, які прагнули зберегти самобутність української культури та її незалежність від ідеологічного диктату Москви. Одним із символів цієї трагедії став самогубство письменника Миколи Хвильового 13 травня 1933 року в Харкові. Його смерть стала одним із трагічних символів зламу українського культурного відродження. Таким чином, Голодомор був частиною ширшого історичного процесу придушення української самобутності, у якому фізичне знищення людей поєднувалося з культурними та політичними репресіями.

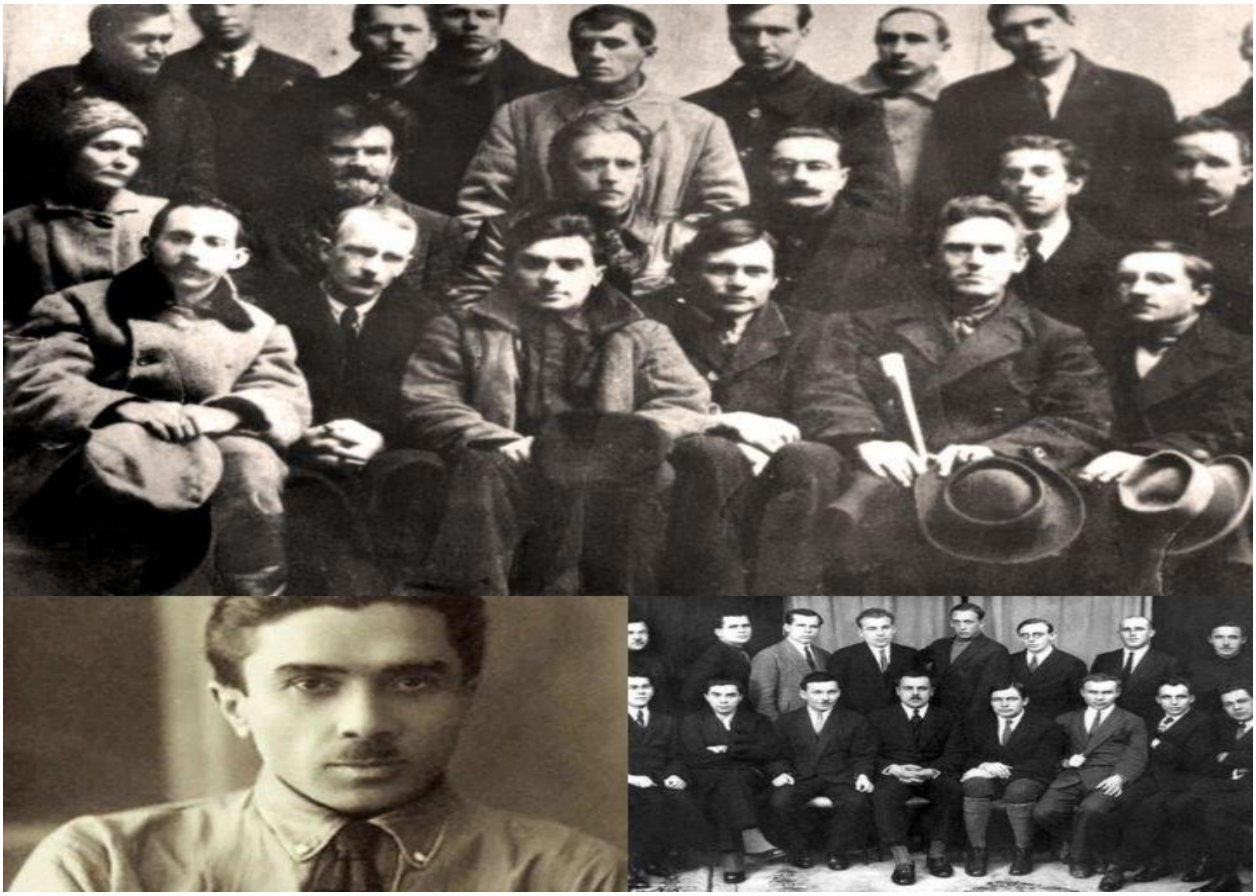

Чому радянська влада приховувала правду про Голодомор?

Після масового голоду радянське керівництво докладало значних зусиль для приховування масштабів трагедії. Офіційна пропаганда заперечувала сам факт масового голоду, а інформація про смертність, продовольчу кризу та становище селян піддавалася цензурі.

Свідчення очевидців не могли вільно поширюватися. Люди, які намагалися розповідати про злочини влади, наражалися на переслідування. Документи, які містили відомості про кількість померлих, стан продовольчого забезпечення та діяльність репресивних органів, засекречувалися або вилучалися з відкритого обігу. Радянська влада прагнула сформувати образ успішної соціалістичної держави, тому визнання масового голоду означало б викриття злочинної сутності її політики. Замовчування Голодомору мало ще один наслідок: воно перешкоджало суспільному осмисленню трагедії та позбавляло наступні покоління можливості повноцінно знати власну історію.

Від родинних спогадів до державної політики національної пам'яті

Попри багаторічне замовчування, пам'ять про Голодомор не зникла. Вона зберігалася в родинах, передавалася від батьків до дітей, часто у формі коротких розповідей, спогадів про загиблих родичів та пережитих подій. Важливу роль у збереженні правди відіграла українська діаспора. Українці за кордоном збирали свідчення очевидців, публікували матеріали про трагедію, організовували громадські заходи та домагалися міжнародного визнання злочину. Особливе значення мало оприлюднення книги Роберта Конквеста

«Жнива скорботи: радянська колективізація і голодомор», яка стала одним із важливих досліджень злочинів сталінського режиму проти українського селянства. Важливим етапом стало створення у 1980-х роках дослідницьких і громадських ініціатив української діаспори, спрямованих на документування Голодомору та привернення уваги світової громадськості до цієї трагедії. Після проголошення незалежності України розпочався новий етап дослідження Голодомору. Відкривалися архівні документи, проводилися наукові конференції, збиралися усні свідчення, видавалися документальні збірники. У 2006 році було ухвалено Закон України «Про Голодомор 1932-1933 років в Україні». Цей документ закріпив державне визнання Голодомору геноцидом Українського народу. Відтоді вшанування пам'яті жертв Голодомору стало невід'ємною складовою державної політики національної пам'яті.

Міжнародне визнання Голодомору

Повернення історичної правди про Голодомор стало важливим завданням не тільки для України, а й для міжнародної спільноти. Упродовж останніх десятиліть дедалі більше держав визнають Голодомор геноцидом Українського народу або засуджують його як злочин сталінського режиму. Міжнародне визнання має особливе значення, оскільки воно сприяє відновленню історичної справедливості, протидії запереченню злочинів тоталітаризму та поширенню достовірних знань про українську історію. Голодомор є частиною загальноєвропейської історії злочинів тоталітарних режимів. Його вивчення допомагає зрозуміти небезпеку політичних систем, у яких людське життя підпорядковується ідеології, а держава перетворюється на інструмент насильства.

Демографічні, соціальні та психологічні наслідки

Голодомору Наслідки Голодомору відчувалися десятиліттями після завершення масового голоду. Мільйони загиблих призвели до глибокої демографічної кризи. Значна кількість родин припинила існування, багато дітей залишилися сиротами, а природний процес передавання родинної пам'яті був порушений. Змінився традиційний уклад українського села. Зникали цілі господарства, руйнувалися громади, зменшувалася кількість людей, які могли передавати наступним поколінням місцеві звичаї та знання. Окремим наслідком стала психологічна травма, яка передавалася між поколіннями. Страх перед владою, звичка приховувати власні переживання, недовіра та болісне ставлення до їжі стали частиною родинної пам'яті багатьох українців. Упродовж десятиліть люди могли не розповідати дітям про пережитий голод, намагаючись уберегти їх від болю або страху. Проте мовчання не означало забуття. Трагедія продовжувала жити в родинних історіях, поведінці та ставленні до навколишнього світу.

Саме тому дослідження наслідків Голодомору потребує міждисциплінарного підходу, який поєднує історію, демографію, соціологію, психологію та культурологію.

Голодомор у контексті сучасної російсько-української війни

Історія України переконливо засвідчує, що боротьба за державність ніколи не була виключно питанням території або політичних кордонів. Вона завжди стосувалася права українського народу на власну ідентичність, культуру, мову, історичну пам'ять та незалежне майбутнє. У XX столітті радянський тоталітарний режим використовував голод, репресії та культурні переслідування для підпорядкування України. У XXI столітті російська агресія знову супроводжується запереченням української самобутності, спробами привласнення історії, знищенням культурної спадщини та насильством проти мирного населення. Історичні обставини Голодомору та сучасної війни не є тотожними, однак їх об'єднує небезпека імперської політики, яка не визнає права українців самостійно визначати власну долю. Повномасштабне вторгнення Росії стало черговим нагадуванням про ціну державної незалежності. Український народ знову змушений захищати свою землю, свободу, культуру та право на існування. Знання історії Голодомору допомагає усвідомити, що незалежність не є випадковим політичним здобутком. Вона є результатом багатовікової боротьби, жертв і прагнення українців до свободи.

Роль університетської спільноти у збереженні історичної пам'яті

Для закладів вищої освіти вивчення Голодомору має особливе суспільне та виховне значення. Університет є середовищем формування інтелектуальної еліти, наукового світогляду, громадянської позиції та відповідальності за майбутнє держави. Саме тому осмислення трагічних сторінок української історії має бути невід'ємною частиною освітнього процесу. Вивчення Голодомору дає можливість студентській молоді глибше зрозуміти механізми функціонування тоталітарних режимів, причини масових злочинів, значення прав людини та необхідність захисту демократичних цінностей. Особливу роль відіграє робота з історичними джерелами: архівними документами, спогадами очевидців, фотографіями, листами, статистичними матеріалами та науковими дослідженнями. Важливо, щоб молодь не сприймала історію виключно як сукупність дат і подій. За кожним історичним фактом стоять людські долі, суспільні процеси та рішення, які визначали майбутнє цілої країни. Збереження пам'яті про Голодомор є формою інтелектуальної та громадянської відповідальності. Воно передбачає не тільки вшанування загиблих, а й формування несприйняття насильства, тоталітаризму, дискримінації та будь-яких спроб позбавити народ права на самовизначення.

День пам'яті жертв Голодомору: символ скорботи та незгасної пам'яті

Щороку в четверту суботу листопада Україна вшановує пам'ять мільйонів невинних жертв Голодомору 1932-1933 років, а також жертв голодів 1921-1923 та 1946-1947 років. У цей день українці долучаються до загальнонаціональної хвилини мовчання та акції «Запали свічку». У вікнах будинків, навчальних закладів, державних установ і громадських організацій з'являються маленькі

вогники, які символізують пам'ять про тих, чиї життя були обірвані злочинною політикою тоталітарного режиму. Запалена свічка стала одним із найвпізнаваніших символів вшанування жертв Голодомору. Вона нагадує про людське життя, яке неможливо виміряти статистикою, про родини, які не дочекалися своїх близьких, і про покоління, яким не судилося побачити незалежну Україну. Пам'ять про загиблих є моральним обов'язком сучасного суспільства. Вона вимагає від нас не бути байдужими до історичної правди, не допускати її викривлення та передавати знання наступним поколінням.

Пам'ять як відповідальність перед майбутнім України

Голодомор 1932-1933 років назавжди залишився в історії України як символ нелюдської жорстокості тоталітарної системи та один із найстрашніших злочинів проти українського народу. Він продемонстрував, до яких наслідків призводить влада, яка позбавляє людину свободи, права на власність, гідність і саме право на життя.

Ця трагедія завдала величезного удару по демографічному потенціалу України, зруйнувала мільйони людських доль, послабила традиційні суспільні зв'язки та стала одним із ключових інструментів підпорядкування українського суспільства радянському режиму. Проте навіть десятиліття замовчування, страху та репресій не змогли остаточно знищити пам'ять про Голодомор. Вона збереглася в родинних переказах, у свідченнях очевидців, у документах, у працях дослідників і в національній свідомості українців. Сьогодні, коли Україна знову відстоює свою незалежність у боротьбі з російською агресією, осмислення подій 1932–1933 років набуває особливої ваги. Історія вчить нас цінувати свободу, розуміти небезпеку імперських амбіцій і усвідомлювати, що державність потребує постійного захисту. Пам'ять про Голодомор - це пам'ять про мільйони українців, які стали жертвами злочину лише за те, що були частиною народу, який мав власну історію, культуру, землю та прагнення до

свободи. Це пам'ять про матерів і дітей, про хліборобів і господарів, про цілі родини, чиї імена могли не потрапити до жодного архівного документа. Це пам'ять про людей, які мали право жити, любити, працювати й будувати майбутнє своєї країни. Наш обов'язок - зберегти правду про цю трагедію, передати її наступним поколінням і зробити все можливе, щоб злочини проти людяності ніколи не повторилися. Українська державність має свою ціну, виміряну не тільки боротьбою та перемогами, а й мільйонами втрачених життів. Пам'ятаючи Голодомор, ми віддаємо шану загиблим, утверджуємо історичну справедливість і підтверджуємо незмінне право українського народу на свободу, незалежність та власне майбутнє. Ми пам'ятаємо тих, кого забрав Голодомор. Ми знаємо історичну правду. Ми бережемо Україну.

